

TÜRÜK

2024, Yıl/Year: 12, Sayı/Issue: 38, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 19.07.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 23.08.2024

Sayfa / Page:14-28

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

 İsmet MACİT

Uluslararası Burç Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Doktora
Öğrencisi

ismet.macit@stu.ibu.edu.ba

 Prof. Dr. İlyas ÜSTÜNYER

International Black Sea University, School of Education, Humanities
and Social Sciences, Tbilisi/Georgia.

ilyas.ustunyer@ibsu.edu.ge

AHMET ALTAN'IN HAYAT HANIM ROMANINDAKİ DOĞA METAFORLARININ TİPOLOJİK VE SEMANTİK ANALİZİ

Öz

Doğa metaforları, roman karakterlerinin içsel dünyalarını, duygusal durumlarını ve toplumsal olayları ve romanlardaki birçok olayı ifade etmede önemli araçlar olarak kullanılmaktadır. Bir romanda kullanılan doğa metaforlarının tipolojilerinin bilinmesi ve bunların anlam alanlarının tespit edilmesi metnin semantik evrenin çözümlenmesinde, olay ve olguların insan düşüncesini temsil etme düzeyinin somutlaştırılmasında anahtar rol oynayabilir. Mevcut çalışma, Ahmet Altan'ın *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının tipolojik ve semantik analizi üzerine odaklanmaktadır. Çalışmada metafor kavramının insan düşünce sistemindeki yeri Lakoff ve Johnson'ın "kavramsal metafor kuramı" çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada, romanda tespit edilen 44 doğa metaforundan özgün olan 18 tanesi Monografik Örneklem Yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Tespit edilen metaforlar tipolojik, anlambilimsel (semantik) açıdan analiz edilmiştir. Hayat Hanım romanı örneğinde doğa metaforlarının edebi metinlerde yazınsal derinliği artırmadaki rolü ve bu metaforların yazarın okuyucuyla kurmaya çalıştığı "özel" iletişimdeki işlevselliği tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularının

Ahmet Altan'ın eserlerindeki metafor haritasının bütüncül olarak anlamlandırılmasına katkı yapacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, doğa metaforları, kavramsal metafor tipolojisi, anlambilim.

TYOLOGICAL AND SEMANTIC ANALYSIS OF NATURE METAPHORS IN AHMET ALTAN'S NOVEL HAYAT HANIM

Abstract

Nature metaphors are used as important tools in expressing the inner worlds, emotional states and social events of the characters in the novel and many events in the novels. Knowing the typologies of nature metaphors used in a novel and determining their meaning fields can play a key role in analyzing the semantic universe of the text and concretizing the level of representation of events and facts in human thought. The current study focuses on the typological and semantic analysis of nature metaphors in Ahmet Altan's novel Hayat Hanım. In the study, the place of the concept of metaphor in the human thought system is discussed within the framework of Lakoff and Johnson's "conceptual metaphor theory". In the study, 18 original nature metaphors out of 44 nature metaphors detected in the novel were selected using the Monographic Sampling Method. The identified metaphors were analyzed in terms of typology and semantics. In the example of the novel Hayat Hanım, the role of nature metaphors in increasing the literary depth in literary texts and the functionality of these metaphors in the "special" communication that the author tries to establish with the reader were determined. It is thought that the findings of the study will contribute to the holistic interpretation of the metaphor map in Ahmet Altan's works.

Keywords: Metaphor, nature metaphors, Conceptual Metaphor, typology, semantics.

1. GİRİŞ

Metafor, sadece dilbilim ve edebiyatın değil tarihi süreç içinde başta felsefe, bilişim bilim, psikanaliz olmak üzere birçok bilim dalında ifade vasıtası olmuştur. Kendilerinden önce klasik metotlarla incelenen metaforlar George Lakoff ve Mark Johnson'un metafor teorileriyle bilişsel düzeyden incelenmeye başlanmıştır. Bu iki yazar Metafor adlı çığır açıcı çalışmalarının hemen girişinde insanın kavram sisteminin büyük ölçüde metaforik olduğunu, düşünme tarzının, tecrübe edilen şey ve yapılan eylemlerin metafor sorunu olduğunu ileri sürerler. (Lakoff ve Mark Johnson, 1980: 25)

Metafor sözcüğü, "Yunancadaki 'meta' ve 'phrein' kelimelerinin birleşmesinden oluşan, bir şeyin bazı yönlerini başka bir şeye taşıma ya da transfer etme ile ilgili zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder" (Cebeci 2019: 10). Metafor Türkçede en yalın hali ile "eğretileme", "iğretileme" göstergeleriyle karşılır. Metaforu "bir varlığı, başka bir varlığa dayanarak görmek, daha iyi

bilinen alandan, az bilinen alana bilgi taşımak” (Yazıcı 2022: 625) şeklindeki gösteren yazarlar için doğa neredeyse sonsuz denecek ölçüde imkan sunar.

Daha iyi bilinen alandan daha az bilinen alana bilginin taşınmasında insanoğlu için iyi bilinen alan doğadaki hayvanlarla beraber (Üstünyer 2004, akt: Atıs 2018: 3) doğanın kendisi olmuş ve kavramsal metafor oluşturmada doğa en temel kaynak olagelmiştir. Türk Dil Kurumu’nun *Türkçe Sözlüğü*’nde doğa, “kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi” şeklinde tarif edilmektedir.

Doğa, sanatçılara sonsuz denecek kadar esin veren önemli bir kaynaktır. “Sanatçı doğa kaynaklı birçok şeyin içerisinden seçimler yaparak oluşturacağı sanat eseri için görsel veriler toplar ve izleyiciye sunar” (Yazıcı 2022: 626). İnsan hayatının ayrılmaz bir parçası olan doğa hem bağımsız tema olarak hem de insanın duygu ve hallerini belirginleştirmede zengin bir referans noktası olmuş ve tarih boyunca özellikle de edebiyatın vazgeçilmez destekçisi olmuştur. Rüzgar, yağmur, deniz, dağlar ve ağaçlar vd. doğa unsurları edebiyat yapıtlarında insan duygularını ve deneyimlerini destekleyen, hatta onları sembolize eden unsur olarak kullanılmışlardır. Örneğin, kimi eserde fırtınalı bir deniz, roman veya öyküdeki karakterlerden birinin içsel çatışmalarını ve huzursuzluklarını simgelerken; sakin bir göl, iç huzuru ve dengeyi temsil edebilmektedir.

Dil ve edebiyat doğa ile etkileşim halinde olan iki önemli alandır. Doğa metaforları, edebi eserlerde sıklıkla soyut kavramları somutlaştırmak ve duygu anlarını ve durumları pekiştirmek için başvurulan ifade vasıtalarıdır. Doğa metaforları ayrıca yazarın anlatısına derinlik ve zenginlik katarak, okuyucunun metinle daha yoğun bir bağ kurmasını da sağlar.

Çağdaş Türk edebiyatının önemli isimlerinden Ahmet Altan (1950 -) da eserlerinde insan ruhunun farklı durumlarını doğa metaforları ile somutlayan, derinleştiren, yoğunlaştıran yazarlardandır. Altan, sadece insanî duyguları değil aynı zamanda toplumsal meseleleri de dilin ve edebiyatın zenginliği ile irdeleyen bir yazardır.

Aristoteles’in Poetikasında daha ziyade şiir yapma sanatının vasıtası olarak konumlanan metaforlar, Ahmet Altan romanlarında karakterlerin ruhsal ve duygusal durumlarını kalıcı kılmada, yani nesrin dilini nazmın diline benzetmede kullanılır.

Altan’ın son romanlarından *Hayat Hanım* romanı bu bağlamda somut örnekler sunmaktadır. Altan, bireylerin hayatındaki dönüşüm süreçlerini, içsel çatışmalarını, manevi arayışlarını, aşklarını, hayata bakışlarını, insanî ilişkilerini ve toplumsal olayları özellikle doğa metaforları vasıtasıyla özgünleştirir ve kristalize eder. Bu metaforlar, romandaki karakterlerin yaşamlarındaki krizleri, krizlerle mücadeledeki psikolojilerini, umutlarını, hayal kırıklıklarını, hayata yeniden tutunmalarını okur muhayyilesinde sembolleştirmede büyük işlev görürler. Altan, aynı romanında metaforlar vasıtasıyla toplumsal krizleri, sosyal bilinçaltını, şehir hayatının fertler üzerindeki etkilerini resmeder.

Bu çalışmanın amacı, *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının tipolojilerini tespit edip söz konusu metaforların anlam evrenini analiz etmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının tipolojileri nelerdir?

- *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının tipolojilerinin semantik sınıflandırması nasıldır?
- Doğa metaforları aracılığıyla oluşturulan duygu ve düşünce durumlarının geleneksel ifade vasıtalarıyla paralelliği ve onlardan ayrıştığı noktalar nelerdir?
- Doğa metaforlarının *kavram oluşturmadaki* etki düzeyleri nelerdir?
- Ahmet Altan'ın edebi üslubunda doğa metaforlarının rolü ve önemi nedir?

Elde edilen cevaplara istinaden metaforların edebi metinlerde yazınsal sınırlılıkları aşmadaki fonksiyonları, yazarın okuyucu ile bağ kurmadaki etkileri ve genel edebi yaklaşımına olan katkıları görünür kılınmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metafor

Yunanca “*meta*” kelimesinden türetilen metafor, Osmanlı Türkçesinde “*istiare*” kelimesiyle karşılanmış ve 1940’ların sonundan itibaren Nurullah Ataç’ın önerisiyle Türkiye Türkçesinde “eğretileme” olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Üstünyer 2004, akt. Atıs 2018: 3). Metaforun birçok farklı tanımı yapılmıştır. Almanca sözlük *Duden*, metaforu bir kelimenin (bir kelime grubunun), gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturan doğrudan bir karşılaştırma olmaksızın, gerçek anlam bağlamından diğerine aktarıldığı dilsel bir ifade özellikle bir üslup aracı olarak tanımlar (Duden, Metapher)

Metafor, “...benzetmenin iki temel ögesinden (benzeyen ve kendisine benzetilen) birisinin kaldırılması ya da düşürülmesiyle oluşturulan anlam olgusudur” (Uğur 2023: 198). Diğer bir kısım yazarlar ise metafordan şu şekilde bahsetmişlerdir: “...metaforun dile olduğu kadar düşünceye de yönelen ve insanın zihinsel faaliyetlerinin temelini yapılandırır” (Cebeci 2019: 7). Metafor, “bir konuyu diğer bir konunun bakış açısından algılamaya ve anlamaya izin veren zihindeki bilgiler arasında bir bağ kurma sürecidir” (Eraslan 2011: 4)

Metafor, dilbilim ve edebiyat teorisinde bir kavramı başka bir kavram üzerinden ifade ederek soyut düşünceleri somut imgelerle anlatmada çok önemli bir vasıta aracıdır. Geleneksel edebiyat teorisinde şiir dilinin özgün vasıtası olarak görülen metaforlara bakış ve onlara atfedilen rol, özellikle George Lakoff ve Mark Johnson’un 1980 yılında yayınladıkları ve Türkçeye de 2005 yılında ‘Metafor, Hayat, Anlam ve Dil’ olarak çevrilen *Metaphors We Live By* adlı eserinden sonra değişmiştir. Lakoff ve Johnson (2005: 21) metaforu bilinçle irtibatlandırarak metaforların yalnızca dilsel bir araç değil, aynı zamanda düşünce biçimimizi ve dünya algımızı şekillendiren temel unsurlar olduğunu ileri sürdüler. Douwe Draaisma (2014) metaforu; “okurun, içinde buldukları metnin yaşını tahmin etmelerine yardımcı olacak ipuçları veren fosile” benzetmiştir.

2.2. Metafor Tipolojileri

Nizamettin Uğur (2023) *Anlambilim-Sözcüğün Anlam Açılımı* adlı kitabında metaforları 8 üst başlık ve 21 alt başlık altında kategorize etmiştir. Lakoff ve Johnson *Metafor, Hayat, Anlam ve Dil* adlı çalışmalarında metafor tipolojilerini Kavramsal Metafor Kuramı üst başlığında genel olarak üç başlık altında toplamışlardır: yapısal metaforlar, ontolojik metaforlar, yönelim metaforları.

Lakoff ve Johnson (1999; 2005)'ın öne sürdüğü Kavramsal Metafor Kuramı, soyut kavramları anlaşılabilir kılmada kullanılan metaforların dilin bir aracı olmadığını, insanın kavramsal dizgesinin bir ürünü olduğunu iddia etmektedir. Kavramsal metafor, soyut bir kavramsal alandaki deneyimin (örn. hayat, duygu vb.) çoğunlukla somut bir kavramsal alan (örn. yolculuk, ateş vb.) yardımıyla anlaşılmasıdır." (Aksan ve vd. 2023: 1).

2.2.1. Yapısal Metaforlar

Yapı metaforları bir kavramın başka bir kavrama yapı kazandırması sebebiyle bu adı alır. Temel ilke, kavramsal eşleştirmenin bir kavramı daha iyi anlamamızı sağlayacağı uzlaşımsal bir fikir edindirmesidir. "Yapı metaforları bir iç sistematik ile çalışmaktadır. Ancak bu sistematiklik metaforun doğasında olduğu gibi sınırlıdır. Kısaca, bütün kavramsal metaforların birbirlerine sistemli bir şekilde bağlandığı iddiası taşımamaktadır. Bu sistematikliği örneklendirmek için modern ekonomik sistemin dilimize ve yaşantımıza kazandırdığı bir kavramsal metaforu, 'zaman paradır' metaforunu kullanmak uygun olacaktır" (Lakoff-Johnson 2015: 31-32).

2.2.2. Ontolojik Metaforlar

Ontolojik metaforlar, genellikle kendilerinin metafor olduklarının farkında olmadığımız metaforlardır. "Ancak akıl yürütmemizin en temelinde bu metaforlar bulunur. Ontolojik metaforlar, soyut nesnelere üzerlerine düşünebilmemiz için onları entiteler veya tözler haline getirirler. Kısacası; kültürel olan ve yaşamımızdan ayrılamayan soyut kavramlarımız öncelikle üzerine akıl yürütebileceğimiz nesnelere gibi ele alınmalıdır" (Küçük 2016: 63). Ontolojik metaforlar Johnson ve Lakoff tarafından üç ana tip altında toplanmıştır: Entite, töz ve taşıyıcı metaforlar.

2.2.3. Yön Metaforları

Yönelim metaforları bedensel tecrübeye dayanmaktadır. Bu metaforlara yönelik en çok kullanılan örnek Lakoff-Johnson'ın işaret ettiği '*çok olan yukarıdadır*' örneğidir. Yönelim metaforları, bütün bir kavram sistemini başka bir kavram sistemine göre organize eden metaforlardır. Böylece tecrübelerimizi dile getirirken ve onlar hakkında düşünürken kullandığımız metaforlar geniş ölçüde sisteme kavuşmuş olurlar. Yönelim metaforları, "kaynak alanı genellikle uzam belirten kavramlardan oluştuğu için bu adı almıştır: yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, derin-sığ, merkez-çevre gibi. Bu tür metaforlar genellikle bedensel tecrübeye dayanır" (Küçük 2016: 62).

2.3. Metafor Kaynağı Olarak Doğa

Doğa metaforları, edebi eserlerde soyut kavramları somut doğa unsurları aracılığıyla ifade etmenin bir yolu olarak kullanılır. Doğanın unsurları; örneğin, hava durumu, bitkiler, hayvanlar, coğrafi özellikler karakterlerin ruh hallerini, duygusal durumlarını ve manevi arayışlarını sembolize eder. "Doğa, sanatçılara sonsuz denecek kadar esin veren önemli bir kaynaktır. Sanatçı doğa kaynaklı birçok şeyin içerisinden seçimler yaparak oluşturacağı sanat eseri için görsel veriler toplar ve izleyiciye sunar" (Yazıcı 2022: 626).

Doğa metaforları, edebi eserlerde yazarın soyut kavramları somut doğa unsurlarıyla ifade etmesiyle, metnin derinliğini artırır ve böylece eserdeki karakterlerin psikolojik durumlarını okuyucuya daha iyi aktarır. "Doğaya bakış açısındaki ayrımlar sanatsal ifadedeki ayrımları da beraberinde getirmiştir. Sanatçılar metafor yoluyla sezgisel bir kavrayışla bilinen ve görünenden

daha önce görülmemiş olanı ortaya çıkarmışlardır. Coğrafi ve kültürel farklılıklar bir metafor olarak doğanın zengin ve değişken anlamları gün yüzüne çıkartmasına neden olmuştur” (Boynukalın 2017: 1321).

Emily Bronte'nin “*Uğultulu Tepeler*” isimli romanı doğa metaforlarını tipikleştirilmesiyle edebiyat tarihine girmiş bir yapıttır. Bronte bu eserde karakterlerin tutkulu ve çalkantılı ilişkilerini doğa metaforları aracılığıyla başarıyla somutlaştırmıştır. Altan'ın *Hayat Hanım* adlı romanında doğa metaforları benzer işlevlerde kullanılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim ve durum çalışması yöntemleri kullanılmıştır. “Olgubilim bireylerin deneyimlerini, yaşamlarını nasıl anlamlandırdıklarını incelemek; olanlar ile bireylerin bunları nasıl anladıkları arasındaki ilişkileri ortaya koymak; onların belirli bir olgunun özünü nasıl deneyimlediğini keşfetmek ve bireyler arasındaki ortak noktaları incelemek isteyen araştırmacılar için en uygun nitel araştırma desendir” (Çapar ve Ceylan 2022: 300).

Durum çalışması ise “sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar, 2010). Merriam (2013) ise durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır” (Aktaran: Subaşı ve Okumuş 2017: 420).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ahmet Altan'ın eserleri oluşturmaktadır. Araştırmanın sınırlılıklarından dolayı yazarın *Hayat Hanım* romanı örneklem olarak seçilmiş ve bu eserde tespit edilen 44 doğa metaforundan 18 metafor Olasılığa Dayanmayan Örneklem Seçimi Yöntemlerinden Monografik Örneklem Yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu yöntem çerçevesinde “araştırmacı, evren ile ilgili bilgilerine ve öngörülerine dayanarak evreni temsil edebileceğini düşündüğü bir küme birkaç örnek üzerinde çalışır” (Ural ve Kılıç 2011: 43).

3.3. Bulguların Analizi

Çalışmada “Hayat Hanım” romanındaki doğa metaforları tipolojik kriterler esas alınıp belirlenmiş ve ardından sınıflandırılmıştır. Elde edilen metafor içerik analizleri yapılarak her bir doğa metaforu Kavramsal Metafor Kuramına göre çözümlenmiştir. Bu metaforlar incelenirken, her bir metaforun kaynak ve hedef alanları belirlenmiş ve metaforların romandaki işlevlerine odaklanılmış ve doğru anlamı bulmada semantiğin yol göstericiliğinden yararlanılmıştır. “Anlam ile onu ifade eden kelime, kelime ile obje ilişkilerini, anlam değişikliklerini, kavram kargaşalığını, eş anlamlı, çok anlamlı kelimeleri ve onların yapısını vs. inceleyen bir bilim dalı olan semantiğin varlığı, dillerin çıkışı kadar eskidir ama bir bilim dalı olarak kuruluşu yenidir. Kısaca semantik bir bilim dalı olduğu kadar kavram kargaşasını önlemede, doğru anlamı bulmada bir metottur” (Yakıt 2003: 49).

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Altan'ın *Hayat Hanım* romanında tespit edilen 44 adet doğa metaforu içinden seçilen 18 doğa metaforu tipolojik ve semantik açıdan önemli veriler sunmaktadır:

“Her şey öylesine çürümüştü ki hiç kimsenin hayatı kendi geçmişinin köklerine tutunamıyordu” (Altan 2024: 7).

Metafor 1: Çürüme

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Bitki/Ağaç

Hedef Alan: Toplumsal ve insani değerlerin bozulması

Kavram: Hayat ağaçtır/bitkidir

Anlam Bağlantısı: Çürüme özellikle organik maddelerin fizyolojik açıdan bozulmasını ve fonksiyonlarını yitirmelerini ifade eder. Altan bu metaforunda toplumdaki bozulma ve toplumu ayakta tutan değerlerin dejenere olmasını ‘çürüme’ metaforu ile ifade etmektedir. Toplumu canlı bir organizmaya benzeterek toplumsal değerlerin bozulmasını akılda kalıcı, adeta duyu organları ile anlaşılacak şekilde ifade etmektedir.

“Her şey öylesine çürümüştü ki hiç kimsenin hayatı kendi geçmişinin köklerine tutunamıyordu” (Altan 2024: 7).

Metafor 2: Kökler

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Bitki/ağaç

Hedef Alan: Bireylerin geçmişle olan bağları, kimlik ve aidiyet duyguları

Kavram: Geçmiş bitkidir/bitkinin kökleridir

Anlam Bağlantısı: Kök, bitkilerin hayatta kalmak için toprağa tutunmasını sağlayan kısımlarıdır. Yazar, kök metaforu ile bireylerin ayakta kalması, yaşamlarını ruhsal ve bedenen sağlıklı şekilde yürütmeleri için geçmişleri ile ilgili bağlarının; kimlik ve aidiyet duygularının önemini anlatmıştır. Köklerin kopması ya da kesilmesi bitkinin ölmesine ya da çürümesine sebep olduğu gibi insanın geçmişinden koparılması ve aidiyet hissini yitirilmesi de insanın yaşam sevincinin çürümesine/ölmesine sebep olacaktır.

“Kahkahasının içinden birçok ses birden duyuluyordu. Sabah kuşları, kristal parçaları, taşların üstünden sekerek akan berrak su, Noel ağaçlarına asılan minik çingiraklar, el ele koşan küçük kızlar” (Altan 2024: 18).

Metafor 3: Sabah Kuşları

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Kuşları

Hedef Alan: Kahkaha

Kavram: Kahkaha kuş civıltısıdır.

Anlam Bağlantısı: Altan burada benzetmenin temel öğelerinden yalnız birini çok sayıda benzerlik içerecek biçimde kullanarak (Atış 2018: 64) yaygın metafor oluşturmuştur. Yazar Romanın kahramanı Hayat Hanım'ın kahkahasını anlatırken sadece kuş değil sabah kuşları

metaforunu kullanmıştır. Zira kuşlar sabahları daha bir cıvıltı ve canlı bir şekilde öterler. Böylece Hayat Hanım'ın kahkahasındaki *canlılık* sabah kuşlarının ötüşündeki canlılıkla anlatılmıştır.

“Kahkahasının içinden birçok ses birden duyuluyordu. Sabah kuşları, kristal parçaları, taşların üstünden sekerek akan berrak su, Noel ağaçlarına asılan minik çingiraklar, el ele koşan küçük kızlar” (Altan 2024: 18).

Metafor 4: Mücevher/Kristal parçaları

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Kristal Parçaları

Hedef Alan: Kahkaha

Kavram: Kahkaha mücevherdir

Anlam Bağlantısı: Yazar, kristal parçalarının birbirlerine temasından ortaya çıkan sesi/tınıyı Hayat Hanım'ın kahkahasındaki *zarafeti ve parlaklığı* anlatmak için kullanmıştır.

“Kahkahasının içinden birçok ses birden duyuluyordu. Sabah kuşları, kristal parçaları, taşların üstünden sekerek akan berrak su, Noel ağaçlarına asılan minik çingiraklar, el ele koşan küçük kızlar” (Altan 2024: 18).

Metafor 5: Taşların üstünden sekerek akan berrak su

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal

Kaynak Alan: Su

Hedef Alan: Kahkaha

Kavram: Kahkaha sudur

Anlam Bağlantısı: Taşların üzerinden akan berrak su kahkahanın saflığını, duruluğunu ve akıcılığını simgeler.

“Kahkahasının içinden birçok ses birden duyuluyordu. Sabah kuşları, kristal parçaları, taşların üstünden sekerek akan berrak su, Noel ağaçlarına asılan minik çingiraklar, el ele koşan küçük kızlar” (Altan 2024: 18).

Metafor 6: Noel ağaçlarına asılan minik çingiraklar

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal

Kaynak Alan: Noel Ağacı

Hedef Alan: Kahkaha

Kavram: Kahkaha çingiraktır

Anlam Bağlantısı: Noel ağaçlarına asılan çingiraklar çok küçüktür, tınısı çok az olan ve insanı rahatsız etmeyen tatlı ve mistik bir ses çıkarırlar. Yazar burada Hayat Hanım'ın kahkaha esnasındaki sesini rahatsız etmeyen, desibeli, insana huzur verecek çingirağın sesine benzetmiştir.

“Parlak ve sürükleyici anlatımı vardı, kendisi de dahil herkesi her şeyi küçümseyen edası anlatımına ayrı bir çekicilik katıyordu, çeşit çeşit konular ateş böcekleri gibi masanın üzerinde dönüp duruyordu” (Altan 2024: 20).

Metafor 7: Ateş Böcekleri

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Hayvan/Böcek

Hedef Alan: Anlatım, konuşma

Kavram: Sohbet ateş böceklerinin uçuşudur

Anlam Bağlantısı: Ateş böcekleri karanlıkta ışık saçan ve daha büyük bir ışık gördüklerinde onun etrafında uçuşan canlılardır. Bu özelliklerinden dolayı yemekte konuşulan konuların *dikkat çekici* ve *monoton* olmadığı ateş böcekleri metaforu ile anlatılmış.

“Gökyüzü sonbahar gecelerine özgü koyu bir pusun içine hapsolmuştu (Altan 2024: 20).

Metafor 8: Hapsolmak

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Hapsolmak

Hedef Alan: Gökyüzü

Kavram: Gökyüzü insandır

Anlam Bağlantısı: Bu metafor sonbahar gecelerini betimlemek için kullanılmıştır. Burada pus, muhtemelen gökyüzünün sınırsızlığını kaplayan bulut ya da sisli bir alacakaranlık olabilir. *Hapsolmak* metaforu hürriyetin kısıtlanması manasına gelir. Gökyüzü açık havalarda insana sonsuzluk ve hürriyet hissi verir ve özgürlüğü sembolize eder. Yazar *hapsolma* metaforu ile gökyüzünün bu özelliğinin gizlendiğini anlatmıştır.

“Ben ne zaman ilk rüzgârda kırılıp yıkılacak bir dut ağacı gibi içten içe çürüyüp güçsüzleşmişim” (Altan 2024: 23).

Metafor 9: İçten içe çürüyen dut ağacı

Tip: Ontolojik Metafor ve Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Ağaç/dut ağacı

Hedef Alan: İnsanın psikolojik durumu ve ruh hali

Kavram: İnsan ağaçtır

Anlam Bağlantısı: Eski Türk kültür anlayışında dut ağacı evin ruhu olarak adlandırılır. “Evin huzurunun, istikbalinin ve bereketinin de sembolüdür” (Gürsoy 2012: 43). Yazar, Fazıl’ın durumunu kültür anlayışındaki bir bilgiden alarak evin ruhu denilen dut ağacına benzetmiş olabilir.

İçten içe çürümek: Dut ağacının içten çürümesi, kişinin duygusal olarak zayıflamasını manevi savunma sisteminin çökmesi ve güçsüzleşmesini sembolize eder.

İlk rüzgârda kırılmak: Ağacın ilk rüzgârda kırılması, kişinin ilk zorlukta, karşılaştığı ilk problemde (hayattaki stres, sorunlar vs.) yıkılabileceğini ve köksüzlüğü ifade eder.

Metaforda, Dut ağacının fiziksel durumu (çürüme ve kırılma), bir insanın psikolojik ve duygusal durumu ile ilişkilendirilmiştir. Bu ilişki, okuyucunun bu zayıflık ve çürüme durumunu

daha iyi anlamasını sağlar. Metafor, duygusal veya psikolojik tükenmişliği, kırılabilirliği ve içsel güçsüzlüğü etkili bir şekilde ifade etmektedir. Sonuç olarak, metaforun kaynak alanı olan "Dut ağacı" ile hedef alanı olan "insan" arasında güçlü bir benzerlik kurulmuş ve bu sayede kişinin içsel durumu daha anlaşılır ve çarpıcı bir şekilde ifade edilmiştir.

"Kabuğu üzerinden kaldırılmış bir kaplumbağa yavrusuna benziyordum çaresiz korumasız dirençsiz bir haldeydim" (Altan 2024: 28).

Metafor 10: Kabuğu üzerinden kaldırılmış kaplumbağa

Tip: Ontolojik Metafor/Yapısal Metafor/ Zoomorfik Metafor

Kaynak Alan: Hayvan/kaplumbağa

Hedef Alan: İnsanın psikolojik durumu ve ruh hali

Kavram: İnsan hayvandır/kaplumbağadır

Anlam bağlantısı: Yazar romanın kahramanlarından Fazıl'ın psikolojik durumunu zoomorfik bir metaforla anlatıyor. Kaplumbağanın kabuğu onu dış tehlikelere karşı muhafaza eder. Bu metaforla şu üç psikolojik durum anlatılmış olabilir. Çaresizlik, korumasızlık ve hadiseler karşısındaki zayıflık, dirençsizlik. *Kabuğu alınmış kaplumbağa* metaforu okuyucuya Fazıl'ın kendisini nasıl kırılabilir, savunmasız ve zayıf hissettiğini somut bir şekilde anlatmıştır.

"Sanki duygularım benim dışımda benden bağımsız bir at sürüsü gibi koşuyordu. Onları durduramıyordum üstelik sık sık da yön değiştiriyorlardı" (Altan 2024: 30).

Metafor 11: At sürüsü

Tip: Ontolojik Metafor/Yapısal Metafor/ Analogik Metafor

Kaynak Alan: At sürüsü

Hedef Alan: Duygular

Kavram: Duygular at sürüsüdür

Anlam Bağlantısı: Altan, roman kahramanı Fazıl'ın duygularının kontrol edilemez ve öngörülemez bir şekilde aldığını, tam bir duygu karmaşası yaşadığını *at sürüsü* metaforu ile anlatmıştır. At sürüsü gibi koşturmak, duyguların yoğun ve hızlı bir şekilde değiştiğini, kişinin bu değişimlere müdahale edemediğini ve kontrolü kaybettiğini ifade eder. *Atların sık sık yön değiştirmesi* ise duyguların tutarsız ve kararsız olmasını sembolize eder. Bu benzetme, duyguların kişinin duygularının kontrolü dışında olduğuna dair güçlü bir imge oluşturur.

"Ağır akan bir nehri anımsatan bu yavaş ve telaşsız konuşma, garip biçimde dinleyen dikkatini canlı tutmayı başarıyor, konuşmasındaki bu heyecansızlık karşısındaki heyecanını sürekli besliyordu bunda güzelliği sır verir gibi Derinden Gelen Deniz diplerindeki gelgitleri andıran dış dünyaya kapalı sesi kadar zekanın ele gelmez anlatılmaz kokusunun sözlerine sızmasının da payı büyüktü" (Altan 2024: 35).

Metafor 12: Ağır akan bir nehri anımsatan bu yavaş ve telaşsız konuşma

Tip: Ontolojik metafor (Bir soyut kavramı somut bir nesneye benzetme)

Kaynak Alan: Nehir

Hedef Alan: Konuşma

Kavram: Konuşma bir nehirdir.

Anlam Bağlantısı: Ağır akan nehir metaforu; konuşmanın yavaş ve düzenli akışını, sakinliğini ve dinginliğini vurgular. Normal olarak sakin konuşma dinleyiciyi sıkabilir ama Hayat Hanım'ın yavaş ve telaşsız konuşması onun anlattıklarından emin olduğunu, yatağında usul usul akan bir ırmak gibi etrafındakilere huzur verdiği bu metaforla ifade edilmiştir. Bu şekilde bir konuşma bir nehrin doğal akışı gibi olduğu için dinleyenin dikkatini sürekli canlı tutar.

“Ağır akan bir nehri anımsatan_bu yavaş ve telaşsız konuşma, garip biçimde dinleyenin dikkatini canlı tutmayı başarıyor konuşmasındaki bu heyecansızlık karşısındakinin heyecanını sürekli besliyordu bunda güzelliği sır verir gibi derinden gelen deniz diplerindeki gelgitleri andıran dış dünyaya kapalı sesi kadar zekanın ele gelmez anlatılmaz kokusunun sözlerine sızmasının da payı büyüktü”. (Altan, 2024, s. 35)

Metafor 13: Derinden gelen deniz diplerindeki gelgitleri andıran dış dünyaya kapalı ses

Tip: Ontolojik metafor (Bir soyut kavramı doğa olgusuna benzetme)

Kaynak Alan: Gelgitler

Hedef Alan: Ses

Kavram: Ses bir gelgittir.

Anlam Bağlantısı: Deniz diplerindeki gelgitler, su altındaki sürekli ve derin ve düzenli hareketleri ifade eder. Bu metafor, sesin derinliklerden gelen, ağır, sürekli ve etkileyici bir niteliğe sahip olduğunu ima eder. Sesin kaynağının ve etkisinin derin ve güçlü olduğu, dinleyici üzerinde büyük bir etki bıraktığı belirtilir.

“Ağır akan bir nehri anımsatan bu yavaş ve telaşsız konuşma, garip biçimde dinleyenin dikkatini canlı tutmayı başarıyor, konuşmasındaki bu heyecansızlık karşısındakinin heyecanını sürekli besliyordu, bunda güzelliği sır verir gibi Derinden Gelen Deniz diplerindeki gelgitleri andıran dış dünyaya kapalı sesi kadar zekanın ele gelmez anlatılmaz kokusunun sözlerine sızmasının da payı büyüktü” (Altan 2024: 35).

Metafor 14: Zekanın ele gelmez anlatılmaz kokusu

Tip: Ontolojik metafor ve Sinestezi metafor

Kaynak Alan: Koku

Hedef Alan: Zeka

Kavram: Zeka bir kokudur.

Anlam Bağlantısı: Bu cümlede zeka, doğrudan ifade edilmek yerine "kokusu" aracılığıyla metaforik olarak tarif edilmektedir. Zekanın kokusu ifadesi, zekanın fark edilmesi güç ama varlığı hissedilen bir şey olduğunu ima eder. Kokular gibi, zeka da doğrudan görülmez ama etkisi hissedilir.

Burada yazar soyut bir kavramı (zeka) ve daha somut ve hissedilir bir duygu (koku alma) ile daha anlaşılır hale getirerek manayı kuvvetlendirmiş ve roman kahramanı Hayat Hanım'ın zekasının metafor kullanarak akılda kalıcı hale getirmiştir. *Zekanın kokusunun sözlere sızması*

ifadesi, zekanın dolaylı yoldan kendini ifade etme şekline işaret eder. Bu, bir kişinin zekasının, konuşmalarında ve kullandığı dilde kendini belli etmesidir. Sızma eylemi, yavaş ve neredeyse fark edilmez bir şekilde gerçekleşir. Zeki bir insanın konuşması, düşüncelerinin derinliği, kelime seçimi ve mantıklı argümanları ile anlaşılır. Bu nedenle, zekanın kokusunun sözlere sızması ifadesi, kişinin zekasının konuşmalarında fark edilir hale gelmesini ifade eder.

Altan burada konuşmanın niteliğini ve konuşmacının etkileyici özelliklerini açıklamak için bir dizi *zengin metafor* kullanmıştır.

“İnsan bazen kendi ruhunun kırıklarını, çöküntülerini, bataklıklarını bir olayın zihninde açtığı kapıdan baktığında bütün açıklığı ve ürkütücülüğü ile görebiliyor”. (Altan 2024: 133)

Metafor 15: Ruhun kırıkları, çöküntüleri, bataklıkları

Tip: Ontolojik metafor, Yapısal Metafor (Zihin bir bedendir)

Kaynak Alan: Fiziksel kırıklar, çöküntüler, bataklıklar

Hedef Alan: Ruh, ruhsal durum

Kavram: Ruh bir bedendir, ruh bir mekândır

Anlam bağlantısı: Romanda Fazıl bir süredir göremediği Hayat Hanım'ı onun bir yakınının cenazesine gidip görebileceğini umuyor ve sonra pişmanlık yukardaki cümleyi kurdurtuyor. Bir yönüyle başkasının acısını kullanmaktan adeta utanıyor. Cenaze gibi acı dolu bir olayı, sevdiği kadını görmek için kullanmak, karakterin içindeki suçluluk, pişmanlık ve moral bozukluğunu açığa çıkarır. Bu bağlamda "*ruhun kırıkları*", karakterin sevdiği kadını görmek için böylesine zor bir durumu fırsat olarak kullanmasının yarattığı içsel yaralanmaları temsil eder. "*Çöküntüler*", bu eylemin karakterin psikolojik yapısında yarattığı derin çatlakları ve ahlaki çöküşü ifade ederken; "*bataklıklar*" ise çamur, ufunet ve pis kokular ile somutlaşır.

“İnsan bazen kendi ruhunun kırıklarını, çöküntülerini, bataklıklarını bir olayın zihninde açtığı kapıdan baktığında bütün açıklığı ve ürkütücülüğü ile görebiliyor” (Altan 2024: 133).

Metafor 16: Bir olaya zihnin açtığı pencereden bakmak

Tip: Ontolojik metafor/yapısal

Kaynak Alan: Fiziksel bir kapıyı açmak ve bir yerden bir yere bakmak

Hedef Alan: Zihinsel süreç, düşünce, farkındalık

Kavram: Beden bir evdir/mekandır

Anlam bağlantısı: Fazıl burada ruhsal açıdan kendi kritiğini yapar. Bunu bir olayın (cenazeye katılma amacı) zihninde açtığı bir kapıdan bakarak yapar. Bu yeni bakış açısı, ona derin pişmanlık ve kendini sorgulama getirir. "*Bir olaya zihninde açtığı kapıdan bakmak*" metaforu, karakterin cenazeye gitme nedenini ve bu eylemin sonuçlarını zihinsel olarak yeniden gözden geçirdiğini ve farklı bir perspektiften değerlendirdiğini ifade eder. Bu metafor, karakterin içsel farkındalığını ve kendini sorgulama sürecini somutlaştırarak okuyucunun, karakterin ruhsal durumunu daha iyi anlamasına yardımcı olur.

“Öyle epeyce durarak rüzgâra bıraktı kendini, rüzgârla yıkılıyor gibiydi” (Altan 2024: 147).

Metafor 17: Kendini rüzgâra bırakmak

Tip: Ontolojik metafor, Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Rüzgâra bırakmak

Hedef Alan: Şahsın doğa ile bütünleşmesi

Anlam Bağlantısı: Rüzgâr, doğada serbestçe ve engelsizce hareket eder. Bu, özgürlük ve akış kavramlarını çağırır. Genellikle tazelik ve yenilik getirir. Esen rüzgâr, havayı temizler ve ferahlık sağlar. Yazarın "*kendini rüzgâra bırakmak*" ifadesi, kişinin hayatındaki kontrolü elden bıraktığı, olayları olduğu gibi kabul ettiği ve müdahale etmeden akışına bıraktığı bir durumu ifade eder. Bu, teslimiyet ve kabullenme anlamına gelir. Diğer açıdan kişi kendi kısıtlamalarından ve kaygılarından kurtularak özgürleşir. Rüzgâra kendini bırakmak, ruhen ve zihnen serbest kalma, bağımsız olma anlamını taşır. Bu metafor, kişinin doğayla ve kendi içsel dünyasıyla uyum içinde olduğunu gösterir. Rüzgârın akışına kendini bırakarak, kişi doğal süreçlerle uyumlu bir hale gelir. Kişi, rüzgârın akışına kendini bıraktığında rahatlama ve huzur bulur. Bu durum, kişinin kaygılarından arınması ve zihinsel olarak dinginleşmesi anlamına gelir.

“Öyle epeyce durarak rüzgâra bıraktı kendini, rüzgârla yıkanıyor gibiydi” (Altan 2024: 147)

Metafor 18: Rüzgârla yıkanmak

Tip: Ontolojik metafor, Yapısal Metafor

Kaynak Alan: Rüzgârla yıkanmak

Hedef Alan: Temizlenmek, arınmak, ferahlamak

Kavram: Rüzgar bir sudur

Anlam Bağlantısı: "*Rüzgârla yıkanmak*" ifadesi, kişinin rüzgârla birlikte bir arınma, temizlenme ve ferahlama yaşadığı anlamında kullanılmıştır. Rüzgârın dokunuşu ve tazelik hissi, kişinin zihinsel veya duygusal bir arınma yaşaması ile ilişkilendirilmiştir.

Bu metaforlar, anlatımın duygusal ve zihinsel bir süreçten bahsettiğini ve bu süreçte rüzgârın özgürleştirici ve arındırıcı etkisinin vurgulandığını gösterir. Zira romanın kahramanlarından Hayat Hanım son derece özgür bir karaktere sahiptir. Ne geçmişin elemleri ne geleceğin kaygıları onun âni özgür yaşamasına engel olmamaktadır. Kendini rüzgara bırakması, fitratında olan özgürlüğün rüzgarla bütünleşerek tadını çıkarıyor olması şeklinde yorumlanabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğa metaforlarının soyut kavramları somut imgelerle anlatma ve karakterlerin duygusal durumlarını daha anlaşılır kılma konusunda *Hayat Hanım* romanı somut bir örnektir. *Hayat Hanım* romanında doğa metaforlarının kullanımı, eserdeki karakterlerinin iç dünyalarını, duygusal durumlarını ve toplumsal olayları ifade etmede önemli bir rol oynamaktadır. Zira insan doğa ile iç içedir ve görünmeyeni bilinmeyeni ya da daha az bilineni doğada şahit olduğu somut nesne ve olaylar aracılığıyla bilincine yaklaştırır. Her bir metafor, insanın (ontolojik) varoluşsal sorulara vereceği yanıtları somutlaştırırken ayrıca kör noktalarıyla da okuru görünmeyen alanlara kışkırtır. Dahası okura yazarın yetiştiği bireysel ve sosyal çevreyi, politik ve kültürel ortamı, yazarın olayları olgulara evirme; olguları somut okurun alımlama düzeyine yaklaştırma yetisini tanıma olanağı verir.

Ayrıca doğa metaforları, erek anlamları anlaşılır kılmanın ötesinde yazarın anlatısını zenginleştiren ve okuyucunun metinle daha derin bir bağ kurmasını sağlayan çağrışım tramlenleri olarak değerlendirilebilir.

Hayat Hanım romanındaki doğa metaforları, karakterlerin içsel çatışmalarını, umutlarını, hayal kırıklıklarını ve toplumsal olaylara verdikleri tepkileri yansıtmada başarılı bir şekilde araçsallaştırılmıştır ve bu sayede okuyucuya karakterlerin ruhsal ve duygusal dünyalarını daha yoğun bir şekilde hissettirmektedirler.

Yazarlar ve şairlerin metaforlara en çok kendilerini özgür hissetmedikleri ortamlarda başvurduklarından hareketle *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının içinde üretildiği döneme tanıklık etmesi açısından referans olarak gösterilmesi dikkat çekicidir. Yine romandaki doğa metaforlarının tipolojisi ve anlam evrenleri, yazarın genel edebi üslubunu ve zihin haritasını ve soyut okurlar için eserde kendince çizdiği koordinatları anlaşılır kılmayı kolaylaştırdığını ve ayrıca eserin hangi koşullarda yazıldığını okura hissettirdiğini belirtmek gerekmektedir.

Yukarıdaki çalışmanın sonuçlarından çıkarsanan ifadelerin daha bilimsel bir bütünlük ve temel üzerinde değerlendirilebilmesi için *Hayat Hanım* romanındaki doğa metaforlarının canlıdan canlıya; cansızdan cansıza izafet düzeylerinin araştırılması, yine doğanın bir parçası olarak eserdeki hayvan metaforlarının canlı-cansız izafet düzeylerinin, romandaki karakterlerin, bireysel, sosyal ortamı tasvirdeki işlevlerinin saptanması gerektiği belirtilmelidir.

Kaynaklar

- Aristoteles (1987). *Poetika* (Çevr.: İsmail Tunalı, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Atış, Sinem (2018). *Ahmet Hamdi Tanpınarın Romanlarında Üslup Aracı Olarak İnsan Metaforları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Danışman: Prof. Dr. İlyas Üstünyer). Uluslararası Karadeniz Üniversitesi, Tiflis-Gürcistan.
- Bayrı Haldun (Aralık 18, 2021). *Ahmet Altan'ın Libération ile söyleşi: "Bedenim hapisteydi, ruhum değil"*, Medyascope.tv: <https://medyascope.tv/2021/12/18/ahmet-altanin-liberation-ile-soylesisi-bedenim-hapisteydi-ruhum-degil/>. Erişim Tarihi: 01. 08. 2024.
- Boynukalın, Azize Reva (2017). *Çağdaş Sanatta Doğanın Metaforik Dönüşümü*. idil, 6 (32), s.1319-1335.
- Bronte, Emili (2019). *Uğultulu Tepeler*. (Çevr. N. A. Öncül). İstanbul: Can Yayınları.
- Çapar, Meral Ceylan ve Müyesser Ceylan (2022). *Durum Çalışması ve Olgubilim Desenlerinin Karşılaştırılması*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(Özel Sayı 2), 295-312.
- Cebeci, Oğuz (2019). *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Draaisma, Douwe (2009). *Bellek Metaforları*. (Çevr.: A. Durak). İstanbul: Metis Yay.
- DWDS, *Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute*, (11 Kasım 20023), <https://www.dwds.de/wb/semantisch>

- Eraslan, Levent (2011). *Sosyolojik Metaforlar*. Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 27 Kasım – Aralık. s. 1-22.
- Gürsoy, Ülkü (2013). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü ve Dut Ağacı*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 2012/61, s. 43-54
- Küçük, Okan (2016). *Çağdaş Metafor Teorisi: George Lakoff ve Mark Johnson*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof. Dr. Muhsin Yılmaz). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı.
- Lakoff, Geoge ve Mark Johnson (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. (Türkçeye çeviren: Gökhan Yavuz Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Landzian, Anne (2016). *Metaphern und Metaphorik als Brücke zur unbewussten Naturbeziehung*. Bachelorarbeit zur Erlangung des Grades, HNE Eberswalde Hochschule.
- Subaşı, Münevver ve Kübra Okumuş (2017). *Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2017 21(2): 419-426
- Uğur, Nizamettin (2023). *Anlambilim*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Ural, Ayhan ve İbrahim Kılıç (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- [Ustunyer] Устуньер, И. (2004). *Зооморфная метафора, характеризующая человека, в русском и турецком языках (Rusçada ve Türkçede İnsan Niteleyen Hayvan Metaforları): автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.20 / И. Устуньер; Екатеринбург. гос. ун-т. – Екатеринбург. – 25 с.*
- Yakıt, İsmail (2003). *Semantik Analizler Işığında Kur'an'da "Reyb" Ve "Yakîn" Kavramları*, Kelam Araştırmaları, s. 49-56.
- Yazıcı, Bilal (2020). *Doğa ile Sanat Arasındaki Köprü: Doğa Metaforları*, SDÜ ART-E Güzel sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, Haziran 22, c. 15, sy. 29, s. 621-645.